

УДК 378.37

«ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ» ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Т.П.Спіріна

У своїй статті автор наголошує на важливості впровадження при підготовці соціальних педагогів у вищих навчальних закладах курсу «Історія соціальної роботи», аналізуючи його компоненти та пропонуючи тематику творчих і самостійних завдань.

In the article the author emphasizes the urn necessity of introduction the course “History of Social Work” in Universities. Analysis of the components of the course as self-puparation work and creatioexcercises are provided in the article.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Розвиток соціальної роботи як суспільної діяльності в останнє десятиріччя зумовив необхідність професійної підготовки різноманітних спеціалістів соціальної сфери, зокрема, соціальних педагогів. Зараз підготовку соціальних педагогів, соціальних працівників, підвищення професійної кваліфікації фахівців здійснюють понад 30 вищих навчальних закладів [2]. Сьогодні однією з провідних навчальних дисциплін у системі підготовки фахівців цього профілю у вищих навчальних закладах є «Історія соціальної роботи».

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Зміст цієї навчальної дисципліни зумовлюється вимогами як до професійної компетентності соціального педагога, так і до професійної культури фахівця, котрий працює в сфері «людина-людина». Вже сьогодні стає зрозумілим той факт, що неможливо вивчити закономірності і тенденції розвитку соціальної сфери сучасної України, якщо не проаналізувати історичні явища розвитку цієї галузі у загальноєвропейському контексті взагалі та українському зокрема.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою пропонованої

статті є спроба обґрунтування методології викладання навчального курсу «Історія соціальної роботи» у системі підготовки фахівців соціальної педагогіки.

Загальний аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми із зазначенням нерозв'язаних питань або аспектів. Змістовий бік дисципліни «Історія соціальної роботи» формується шляхом систематизації та аналізу нормативного, статистичного, документально-фактологічного матеріалу тощо – це і складає джерельну основу цієї дисципліни. Умовно можна виокремити кілька груп найбільш значимих джерел вивчення історії соціальної роботи:

- праці древніх авторів, літописи, де наводяться свідчення про традиції, обряди, практику допомоги і взаємодопомоги у народів, котрі жили у ті далекі часи – П.Кесарійський «Історія війн Юстиніана» (VI ст.н.е.), древнеруський літопис «Повість временних літ» (XII ст.) тощо;

- нормативно-правові документи, у яких декларуються і регулюються питання соціальної допомоги, відомі з глибокої давнини. Як приклад можна навести закони вавілонського правителя Хаммурапі (II тис.до н.е.), Церковний устав 996 р. київського князя Володимира I, соціально орієнтовані рішення Стоглавого Собору (1551 р.) тощо;

- праці державних, суспільних діячів, відомих політиків, письменників, філософів, де розкриваються питання милосердя, соціальної допомоги та підтримки. Багато повчального та корисного наводить у «Духовній грамоті дітям» древнеруського князя Володимира Мономаха, цікаві судження мислителя та письменника XIX ст. М.Чернишевського про вплив духовного багатства на розвиток суспільного життя у його праці «Антропологічний принцип у філософії» (1860 р.);

- документи та матеріали суспільних організацій, у яких розглядаються деякі питання організації соціальної допомоги та соціального захисту. Такими документами є – Устав і Кодекс етики Міжнародної федерації соціальних працівників. Стосовно ж політичних партій, то джерелом для вивчення історії соціальної роботи є їх соціальні розділи;

- архівні документи мають фактичний документальний і статистичний матеріал по різних аспектах благодійної діяльності та становлення соціальної роботи;

- матеріали преси, які висвітлювали питання благодійності та проблеми становлення і розвитку соціальної роботи;

- наукова і художня література, як історичне джерело, де автори аналізують явища і тенденції, притаманні сучасній соціономічній діяльності, узагальнюють досвід відродження організованої благодійності. Для прикладу можна назвати такі твори – Ж.-Ж.Руссо «Еміль, або про виховання», К.Ушинський «Праця в її психічному і виховному значенні», П.Наторп «Соціальна педагогіка» тощо;

- матеріали соціологічних досліджень. В останні роки соціологічні служби проводили опитування з різних аспектів соціальної роботи [6].

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Тому метою курсу стало ознайомлення студентів з розвитком теорії і практики соціальної роботи від найдавніших часів до сучасності. Весь курс був умовно поділений на дві частини: історія розвитку зарубіжної соціальної роботи та історія вітчизняної соціальної роботи, що є динамічним поєднанням трьох наук: історії, соціальної педагогіки, соціальної роботи. Підсумувавши вищесказане, ми розробили такі теми для розгляду на лекційних заняттях:

1. Історія соціальної роботи як навчальна дисципліна та її значення для професійного становлення майбутнього соціального педагога.
2. Організація системи соціальної допомоги в античному світі.
3. Система соціального виховання та навчання в епоху Середньовіччя.
4. Соціально-педагогічна діяльність Й.- Г. Песталоцці.
5. Соціально-педагогічна зарубіжна думка у ХІХ столітті.
6. Розвиток нових напрямків у теорії і практиці соціальної роботи на початку ХХ століття.
7. Державна політика захисту дітей і соціальне виховання в Україні з давніх

часів до кінця XVIII століття.

8. Ідеї соціального виховання в українській педагогіці та практиці у XIX столітті.

9. Ідеї соціального виховання у державній політиці України та Росії на початку XX століття.

10. Соціально-педагогічна діяльність А.С.Макаренка.

11. Теорія і практика соціальної педагогіки у творчому доробку В.О.Сухомлинського.

12. Історія соціального виховання у країнах Заходу і США.

Загальний обсяг годин, відведений для вивчення цієї дисципліни, не дозволяє приділити увагу всім аспектам та персоналіям соціального розвитку суспільства, тому на практичних заняттях ми пропонуємо теми, що не розглядаються під час лекцій за браком часу:

- Технології соціальної роботи.

- Історія соціально-педагогічної підтримки дітей з різними соціальними та фізичними аномаліями в Україні та за кордоном.

- Досвід соціального виховання в країнах Європи, США, Ізраїлі.

Для активізації пізнавальної діяльності студентів ми пропонуємо ряд творчих завдань, що сприяють закріпленню знань студентів. Перш за все, це постійна індивідуальна робота з новою літературою та конспектування творів класиків соціальної роботи. Серед них Конфуцій, Аристотель, Володимир Мономах, Я.Коменський, Дж.Локк, Ж.-Ж.Руссо, Й.Песталоцці, К.Ушинський, Р.Спенсер, П.Ф.Лесгафт, М.Монтессорі, С.Русова, А.Макаренко, В.Сухомлинський тощо [1].

Серед особливої категорії першоджерел - міжнародні та державні документи, що стосуються історії розвитку соціальної роботи в Україні: Декларація прав дитини, Конвенція про права дитини, Державна програма „Діти України”, Закон України „Про освіту” тощо.

Крім складання конспектів першоджерел студентам пропонуються й інші форми роботи, метою яких є активізація творчої діяльності в процесі вивчення

заданої теми: семінари; колоквіуми; дискусії, завданням яких є поглиблення знань з конкретної теми, вміння аргументовано відстояти свою точку зору; творчі завдання - змоделювати соціально-педагогічні задачі, робота над якими потребує творчого нестандартного підходу; користуючись науковим доробком видатних діячів вітчизняної та зарубіжної історії соціальної роботи; запропонувати проблемні запитання за творами науковців, що займалися проблемами розвитку соціальної роботи; скласти кросворд з теми заняття; подати тестове опитування за темою, що вивчається; подати життя і діяльність видатних діячів минулого у вигляді хронологічної таблиці; скласти алфавітно-тематичний каталог творів зарубіжних та вітчизняних вчених, а також словник термінів за темою тощо.

Наведемо декілька прикладів творчих завдань з історії соціальної роботи для виконання студентами.

Колоквіум за темою «Технології соціальної роботи»:

1. Соціальна діагностика у технологіях соціальної роботи.
2. Технологія соціальної експертизи.
3. Технологія соціального передбачення.
4. Метод групової роботи.
5. Комунікативні навички у соціальній роботі.
6. Технології зв'язку із громадськістю.

Проблемні запитання до теми „Соціально-педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського”:

1. Розкрийте ідею гуманістичної спрямованості виховання В.О.Сухомлинського.

2. У чому полягає новаторський підхід вченого до формування особистості учня?

3. Назвіть основні засади родинно-шкільного виховання у творчості В.О.Сухомлинського.

4. Поясніть сутність принципу індивідуального підходу до особистості учня та шляхи його реалізації? [3]

Творче завдання за темою «Історія соціально-педагогічної підтримки дітей з різними соціальними та фізичними аномаліями» - розробити програму вирішення соціальних проблем.

«Мозковий штурм» - інтенсивна методика, котра дає вагомі результати по вирішенню соціальних проблем.

Проект програми готується спеціальною групою заздалегідь. Формується група спеціалістів в межах десяти чоловік, котрі мають освіту, практичний досвід та відповідні особистісні якості. Ведучий має знати як цілі проекту, так і саму методику. Можна ознайомити учасників з матеріалами попередньо, але якщо текст документу не дуже великий, краще це зробити безпосередньо перед початком обговорення – інакше результати обдумування піддаватимуться надмірній само цензурі. Всі учасники «мозкового штурму», не притримуючись субординації, виказують свої думки щодо програми. По закінченні загального обговорення, коли всі аргументи вичерпано, логічно зробити перерву. Після перерви спостерігається підняття результативної діяльності. Результати у письмовому вигляді передають розробникам програми. Функція «мозкового штурму» на цьому закінчується. Проект програми доробляється з урахуванням пропозицій[5].

Соціально-педагогічні задачі та ситуації.

I. С.Френе у своєму творі „Формування особистості підлітка” вказує на фактори, котрі негативно впливають на формування особистості. Порівняйте їх з сучасними впливами на підростаюче покоління.

На нашу думку, курс „Історії соціальної роботи” тільки виграє від того, що майбутні фахівці через виконання творчих завдань наповнять його уявленнями про людину в історії людства. Запропоновані нами приклади творчих завдань переконливо доводять, що сприймання матеріалу іде на межі розумового та емоційно-чуттєвого, тому що неможливо говорити про мету соціальної роботи, не спираючись на сучасні дослідження та уявлення про форми допомоги бідним прошаркам населення. Крім того, у студентів виробляються критичні підходи до розуміння гуманності: оцінка ступеня гуманності різних суспільств, авторів

соціальних проектів, враховує весь суспільний досвід, а не лише сьогоденні уявлення про людяність, моральність тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже призначення курсу «Історія соціальної роботи» полягає в тому, щоб студенти ознайомились із теоретико-методологічними засадами та засвоїли знання з історії соціальної роботи, набули практичних навичок щодо здійснення соціальної роботи серед категорій громадян, які потребують соціального захисту та підтримки, виховали у собі високоморальні, гуманістичні якості, необхідні фахівцям цього профілю [4]. Це лише підсилює значимість цієї дисципліни і визначає характер завдань, котрі потрібно вирішити в ході її вивчення. Серед найважливіших завдань можна назвати: сприяти розвитку у студентів навиків історичного мислення; дати студентам нові знання про особливості, тенденції розвитку соціальної роботи в Україні та за рубежом; сформулювати цілісне і системне уявлення про вітчизняні процеси розвитку соціальної допомоги, благодійності, професійної соціальної роботи; дати аргументовані знання про специфіку сучасного стану соціальної роботи та її моделі; показати студентам можливість використання зарубіжного і вітчизняного досвіду соціальної допомоги у сучасній практиці становлення і розвитку соціальної роботи в Україні [2].

Список літератури

1. Галагузова М.А., Лушников А.М., Дорохова Т.С. История социальной педагогики: Хрестоматия-учеб.: Учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. М.А.Галагузовой. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 544 с.
2. Зверева І.Д., Безпалько О.В., Марченко С.Я. та ін. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / За заг.ред.: І.Д.Зверевої, Г.М.Лактіонової. – К.: Наук.світ, 2003. – 233 с.
3. Коляденко С.М. Методика і технологія викладання історії соціальної роботи у системі підготовки майбутніх соціальних педагогів // Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін / За ред.О.А.Дубасенюк:

Зб.наук.-метод. праць. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – 261 с.

4. Мигович І.І., Лукашевич М.П. Теорія і методи соціальної роботи: Навч.посібник. – К., 2002.
5. Технологии социальной работы: Учебник под общ. ред. проф. Е.И.Холостовой. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 400 с.
6. Циткилов П.Я. История социальной работы: Учеб.пособ. для студентов вузов. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 448 с.